

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTI TARBIYALANUVCHILARIDA IJTIMOIY MOSLASHUVCHANLIKNI RIVOJLANTIRISH DOLZARB PEDAGOGIK MUOMMO SIFATIDA

*Akramova Dildora Ergashevna - Nizomiy nomidagi
TDPU Maktabgacha ta'lim fakulteti Maktabgacha ta'lim
pedagogikasi va psixologiyasi kafedrasi o'qituvchisi
E-mail: dildoraakramova29@gmail.com*

Annotatsiya: Ushbu maqolada Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilarida ijtimoiy moslashuvchanlikni hozirgi kundagi ahamiyati, dolzarbligi haqida ma'lumotlar keltirilgan. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilarida ijtimoiy moslashuvchanlik pedagogikaning dolzarb muommolaridan biri hisoblanadi. Shuning uchun ham maqolada moslashuvchanlikning usullari, yo'llari va ijtimoiylashuvning tashkil etilishi haqida fikr mulohaza yuritiladi.

Kalit so'zlar: MTT, tarbiyachi, tarbiyalanuvchi, pedagog, usul, vosita, psixologik xizmat, sotsiologiya, sotsiometriya, pedagogik muommo, ijtimoiylashuv, moslashuvchanlik, adaptatsiya.

DEVELOPMENT OF SOCIAL FLEXIBILITY IN CHILDREN OF PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATION AS AN URGENT PEDAGOGICAL PROBLEM

Abstract: This article provides information about the importance and relevance of social flexibility among students of preschool educational institutions. Social adaptability in children of preschool educational organizations is one of the urgent problems of pedagogy. That is why the article reflects on the methods, ways and organization of socialization.

Key words: MTT, teacher, student, pedagogue, method, tool, psychological service, sociology, sociometry, pedagogical problem, socialization, flexibility, adaptation.

So'nggi paytlarda bolaning ijtimoiy rivojlanishi muammosi ayniqsa dolzarbdir, chunki, maktabgacha ta'limning davlat ta'lim standartining maqsadlaridan biri maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanishining ijtimoiy holati uchun shart-

sharoitlarni yaratish bo'lib, bu bolaning ijobiy ijtimoiylashuvi, uning har tomonlama shaxsiy axloqiy va kognitiv rivojlanishi uchun imkoniyatlar ochadi. Maktabgacha yoshga to'g'ri keladigan faoliyat asosida tashabbuskorlik va ijodiy qobiliyatlarni, proksimal rivojlanish zonasida kattalar va tengdoshlar bilan hamkorlik qilish yotadi. Maktabgacha yoshdagi bolalarni ijtimoiylashtirish uzoq va ko'p qirrali jarayondir. Moslashish jarayonining muvaffaqiyatiga qarab, bola asta-sekin jamiyat tomonidan ko'rsatilgan ma'lum rolni o'z zimmasiga oladi. Bosqichma-bosqich jamiyat talablariga muvofiq xulq-atvor tajribasiga ega bo'ladi. Pedagogikadagi bu xususiyatlar ijtimoiylashuv omillari deb ataladi. Sotsializatsiya institutlarining ta'siri, bu holda, tashqi omil bo'lib, bolaning ijtimoiylashuvining mazmuni va shakllarini, shuningdek, uning ijtimoiy vakolatini shakllantirish yo'nalishlarini beradi.

Ijtimoiylashuvning ichki omillariga bolaning o'zi ijtimoiy munosabatlar va dunyoning rasmini shakllantirishning subyektiv tajribalari tizimida mujassamlangan yosh va individual xususiyatlar kiradi.

Shaxsning asosiy tuzilmalari hayotning birinchi yillarida shakllanadi, demak, oila va maktabgacha ta'lim muassasalari o'sib kelayotgan avlodda shaxsiy fazilatlarini tarbiyalashda alohida mas'uliyat yuklaydi. Maktabgacha ta'limning zamonaviy amaliyoti har bir maktabgacha ta'lim muassasasida bolalarning to'liq ijtimoiy rivojlanishi uchun shart-sharoitlarni yaratish zarur degan pozitsiyani amalga oshiradi: bolaga ijtimoiy motivatsiyani ko'rsatish imkoniyatini berish, o'ziga mos keladigan xulq-atvor uslubini mustaqil ravishda tanlash qobiliyatini ta'minlash.

v
a
z
i
y
a
t

Bolalarning muvaffaqiyatli ijtimoiylashuvi uchun bolalar bog'chasida quyidagi shart-sharoitlarni yaratish tavsiya etiladi:

a - bolaning hissiy farovonligi, eng avvalo, bolaning qalbidagi taskindir. har bir bola uchun qulay, uning individualligi, ijodkorligi, ijodiy faoliyat ko'nikmalarini rivojlantirish va hayotda muvaffaqiyatlarga erishish uchun qulay muhit yaratish;

b - bolaning atrofidagi odamlarga ijobiy munosabat, hurmat va bag'rikenglikni tarbiyalash;

s - bolaning kommunikativ kompetentsiyasini rivojlantirish - boshqa odamlar bilan zarur samarali aloqalarni o'rnatish va qo'llab-quvvatlash, hamkorlik qilish,

q

tinglash va eshitish, boshqa odamlarning hissiy tajribasi va holatini tan olish, o'z his-tuyg'ularini ifoda etish qobiliyati;

- bolalarning ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirish. ijtimoiy ko'nikmalar do'stona munosabatlarni o'rnatishga yordam beradi, har qanday muhitda o'zini qulay his qiladi, boshqa odamlar bilan muloqot qilish istagi, moslashish qobiliyati;

- to'ldirilishi bolaga o'z-o'zini rivojlantirish imkoniyatini beradigan mavzu-fazoviy muhitni boyitish.

bolalar bog'chasida yaratilgan barcha eng ajoyib sharoitlar bilan maktabgacha ta'lim muassasasi faqat oilada bolaning olgan tarbiyasini to'ldiradi. bolani tarbiyalash va rivojlantirishda, uning ijtimoiy tajribani o'zlashtirishda ustuvor omil - bu oila (sotsializatsiya institutlaridan biri sifatida). oiladagi bola muloqot qilishni o'rganadi, birinchi ijtimoiy tajribaga ega bo'ladi, ijtimoiy yo'nalishni o'rganadi. oila tarbiyasining ustuvorligini e'tirof etish maktabgacha ta'lim muassasasi tomonidan oilaga yangi munosabat va oilalar bilan ishlashning yangi shakllarini talab qiladi. shuning uchun bolalar bog'chasi o'qituvchilarining asosiy vazifalaridan biri "o'qituvchi-bolalar-ota-onalar" triadasida to'liq ijtimoiy hamkorlikni yaratishdir.

Quyidagi bolalar ko'nikmalari bolalar bog'chasida maktabgacha tarbiyachining muvaffaqiyatli ijtimoiy rivojlanishining ko'rsatkichlari bo'lishi mumkin:

- bolaning bolalar jamiyatiga kirish qobiliyati;
- bolaning boshqalar bilan birgalikda ishlash qobiliyati;
- ijtimoiy me'yorlarga rioya qilish va ularga bo'ysunish qobiliyati;
- bolaning o'z xohish-istaklarini boshqarish qobiliyati va boshqalar.

Yana Davlat Ta'lim Standartiga murojaat qilsak, standartning asosiy talablari, birinchi navbatda, bolaning aqliy va jismoniy salomatligi bilan bog'liqligini ko'ramiz. Maktabgacha tarbiyachining shaxsiyati, uning istaklari va munosabatlari, uning qobiliyatlari va imkoniyatlari birinchi o'rinda turadi.

O'qituvchilar oldida kasbiy faoliyatning ustuvor yo'nalishlarini qayta ko'rib chiqish vazifasi turibdi: bola tomonidan olingan bilim, ko'nikma va ko'nikmalar tizimiga emas, balki bolalarda yangi vaziyatlarga tezda moslashish, moslashuvchanlikni namoyon etish, ijtimoiy sheriklik o'rnatish ko'nikmalarini shakllantirishga e'tibor qaratish va samarali muloqot qilish, turli axborot manbalaridan foydalangan holda murakkab masalalarga yechim toppish, o'z navbatida, maktabgacha tarbiyachi shaxsining ko'rsatilgan fazilatlarini shakllantirish faqat uning ijobiy ijtimoiylashuvi sharti bilan mumkin.

Adaptatsiya - lot.dan. "Men moslashaman" - bu turli darajalarda sodir bo'ladigan tananing moslashuvining murakkab jarayoni: fiziologik, ijtimoiy,

psixologik.

Ijtimoiy moslashuv - bolaning ijtimoiy guruhdagi tengdoshlari guruhiga kirishi, jamiyatda mavjud bo'lgan me'yorlar, xulq-atvor qoidalarini qabul qilish, o'zini o'zi anglashi va roli xulq-atvori, qobiliyatini shakllantirish jarayonida qolish sharoitlariga moslashish. o'z-o'zini nazorat qilish, o'z-o'ziga xizmat qilish, boshqalar bilan adekvat munosabatlar shakllanadi.

Biologik moslashuv - bu organizmning fiziologik tizimlarini qayta qurish, yangi sharoitlarga moslashishni ta'minlash. aynan biologik moslashish davrida tananing himoya funksiyalarining pasayishi sodir bo'ladi, buning natijasida bolalar uyda bo'lganidan ko'ra tez-tez kasal bo'lib qolishlari mumkin. ammo bularning barchasi vaqtinchalik, tana o'zgarishlarga ko'nikishi bilanoq, bularning barchasi o'tib ketadi.

Ijtimoiy moslashuv - bu yangi muhit sharoitida o'z hayotini, odatlarini qayta qurish. Davomiyligi bilan bog'liq holda, ular odatda moslashishning to'rtta varianti mavjud:

- oson moslashish
- o'rtacha moslashish
- og'ir moslashish
- noto'g'ri adaptatsiya

Oson moslashish bilan bolaning xatti-harakati bir oy ichida normal holatga qaytadi. Birinchi haftaning oxiriga kelib his qiladi va normal darajaga etadi, uyqu 1-2 hafta ichida yaxshilanadi. O'tkir kasallik yuzaga kelmaydi. O'rtacha moslashuvi paytida uyqu 20-40 kundan keyin tiklanadi, butun oy davomida kayfiyat beqaror bo'lishi mumkin. Og'ir moslashish uzoq va og'ir kasalliklarga olib keladi, rivojlanishi sekinlashishi mumkin.

Moslashuv davrining borishi bog'liq bo'lgan omillar:

1. yosh.
2. salomatlik holati.
3. rivojlanish darajasi.
4. kattalar va tengdoshlar bilan muloqot qilish qobiliyati.
5. mavzu va o'yin faoliyatini shakllantirish.
6. uy rejimining bolalar bog'chasi rejimiga yaqinligi

Moslashuv natijasi - bu keyingi hayotning muvaffaqiyatini ta'minlaydigan shaxsiy xususiyatlar, ko'nikma va qobiliyatlar tizimi bo'lgan moslashuvchanlikdir. Maktabgacha tarbiyachining ish mazmuni quyidagilarni o'z ichiga oladi: tarbiyalanuvchilar salomatligini muhofaza qilish va mustahkamlash uchun qulay shart-sharoitlarni yaratish; stressni bartaraf etish va bolaning ijobiy hissiy holatini

ta'minlash; tarbiyalanuvchilarning qobiliyatlariga mos keladigan muloqot shakllarini shakllantirish; bolalarning xatti-harakatlarini tashkil etish; maktabgacha ta'lim muassasasida oilaviy ta'limning o'zaro ta'siri - munosabatlarni rivojlantirish bola-o'qituvchi-ota-ona.

Bolalar bilan ishlash tamoyillari:

-moslashishning dastlabki davrida bolaning to'liq bo'lmasligi (2-3 soat, onasi bilan qolish imkoniyati).

-chaqaloqning odatlarining dastlabki 2-3 haftasida saqlanishi.

-birinchi oyda bolaning sog'lig'i, hissiy holati, tuyadi, uyqu holatini kundalik monitoringi.

Ota-onalar bilan ishlash shakllari:

-so'roq qilish;

-ota-onalar bilan suhbatlar;

-maslahatlashuvlar;

-slayd papkalari;

-bolalar nazorati;

-o'quv o'yinlari;

-yangi kelgan bolalarning ota-onalarini boshqa ota-onalar bilan tanishtirish uchun ota-onalar yig'ilishlari.

Yuqorida qayd etilgan jarayonlarni amalga oshirish maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyalanuvchilarida ijtimoiy moslashuvchanlikni rivojlantirish dolzarb pedagogik muammo sifatida bo'lib kelmoqda. Bolalar bog'chasi sharoitlariga moslashish davrida bolaning butun rivojlanishida ko'pincha nutqida, ko'nikmalarida, qobiliyatlarida, o'yin faoliyatida regressiya kuzatiladi. Moslashish odatda qiyin kechadi, bolaning tanasida (barcha darajalarda va barcha tizimlarda) juda ko'p salbiy o'zgarishlar bo'lib, bu bolaning xatti-harakatlarida namoyon bo'ladi. shakllanmagan adaptiv mexanizmlar, tananing funksional tizimlarining noqulay rejimda ishlashi tufayli bolada stress reaksiyasi mavjud - qaysi tizim unga ko'proq qiziqish bildirishiga qarab.

Har qanday yoshdagi moslashish jarayonining tabiati biosotsial anamnezga bog'liq, bu perinatal davrda va 3 yoshgacha bo'lgan individual ontogenezning xususiyatlari to'g'risidagi ma'lumotlar to'plamidir. Anamnezning xususiyatlari insonning butun hayotiga ta'sir qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. Akramova, D. (2022). ACTIVITIES OF FUTURE TEACHERS-PSYCHOLOGISTS IN THE SYSTEM OF PRESCHOOL EDUCATION. *Science and Innovation*, 1(8), 322-326.
2. Акрамова, Д. Э. (2023). СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИЙ РАЗВИТИЯ МЕХАНИЗМОВ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ И ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ГИБКОСТИ У СТУДЕНТОВ КАК ПРОБЛЕМА СОВРЕМЕННОСТИ. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 13(8), 19-23.
3. Akramova, D. E., & qizi Azimova, X. D. (2023, January). МАКТАБГАЧА ТА’ЛИМ YO ‘NALISHI TALABALARIDA IJODIY TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISH METODIKASI. In *INTERNATIONAL CONFERENCES* (Vol. 1, No. 2, pp. 382-385).
4. Akramova, D. E., & qizi Suvonqulova, M. D. (2023, January). RIVOJLANTIRUVCHI MARKAZLARDA BOLALARNI МАКТАБГА TAYYORLASH VA MILLIY QADRIYATLAR NAMUNALARIDAN FOYDALANISHNING AFZALLIGI. In *INTERNATIONAL CONFERENCES* (Vol. 1, No. 2, pp. 393-396).
5. Akramova, D. E., & qizi Ne’matova, S. S. (2023, January). BO ‘LAJAK PEDAGOGLARNING KASBIY SIFATLARINI RIVOJLANTIRISHDAGI OMILLAR. In *INTERNATIONAL CONFERENCES* (Vol. 1, No. 2, pp. 390-392).
6. Akramova, D. E., & qizi Axmedova, N. B. (2023, January). МАКТАБГАЧА ТА’ЛИМ TASHKILOTI RAHBARINING BOSHQARUV MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA. In *INTERNATIONAL CONFERENCES* (Vol. 1, No. 2, pp. 386-389).
7. Акрамова, Д. Э., & Бобомуродова, О. Б. (2023, January). ТАРБИЯ МЕТОДЛАРИ ВА УСУЛЛАРИ ҲАҚИДА ТУШУНЧА. In *INTERNATIONAL CONFERENCES* (Vol. 1, No. 2, pp. 352-354).
8. Xalilova Dilnoza Furqatovna. “Maktabgacha ta'lim tashkiloti bo'lajak tarbiyachilarining ijtimoiy kompetensiyasini shakllantirish ”. Ta'lim sifati – Yangi O'zbekiston taraqqiyotini yanada yuksaltirishning muhim omili, Qo'qon 21 iyun 2023 yil. 677-679.
9. Xalilova Dilnoza Furqatovna. “[Bo'lajak tarbiyachilarni ijtimoiy kompetentligini rivojlantirish pedagogik muammo sifatida](#)”. *Science and innovation*, Special Issue 4, 3 march 2023. 57-59